

Kees Camphuysen 2018

De zilvermeeuw

Atlas Contact, Amsterdam/Antwerpen, 285 pp.
ISBN 978 90 450 3604 5. Gebonden, € 21,99

Sla dit boek open en u raakt even de weg kwijt. De hoofdstukken zijn genummerd, maar hebben geen verklarende titels. Misschien is er een index? Alleen een alfabetische, van bijzondere persoonlijkheden, achterin. Bewick, Thomas en Spaans, Arie L., die kennen we wel, maar wie zijn M.ANK en F.AAM Waar nu beginnen? Eerst het voorwoord dan maar.

'Waar begin je met zo'n verhaal?' staat daar, in de derde alinea. Goede vraag, dat wilde ik nu juist weten. Het antwoord luidt: 'Begin at the beginning,' the King said, very gravely, 'and go on till you come to the end: then stop.' Natuurlijk!

Na zo'n zin (uit Alice in Wonderland) ga je niet even een kop thee drinken, je leest door.

Het doel van dit werk (volgens het voorwoord) is '... een evenwichtiger beeld van de zilvermeeuw

te schetsen aan de hand van recent veldonderzoek binnen een historische context.' Evenwichtiger dan het verwrongen beeld dat we van deze 'kustvogel, die gerust typisch voor het Nederlandse landschap mag worden genoemd' hebben. (Met 'we' bedoelt de auteur bepaald niet alleen het grote publiek, dat wordt later wel duidelijk.)

Iets verderop wordt de indeling uit te doeken gedaan. Er zijn drie verhaallijnen in het boek verweven over een recent langjarig onderzoek in een zilvermeeuwenkolonie op Texel: het dagelijkse wel en wee aan de hand van dagboeknotities; het eigen wetenschappelijk onderzoek zowel in de kolonie zelf als daarbuiten, geregeld geplaatst in een context van nationaal en internationaal vorschwerk; en ten slotte de geschiedenis van wat er in het verleden tot aan het heden is opgetekend over deze soort, waarbij vooral de verhouding van de mens tot de zilvermeeuw (en andersom) aan bod komt. Die indeling is in ieder hoofdstuk, met vette letters, goed aangegeven: dagboekdatum, onderzoeksonderwerp (dat min of meer gelijke tred houdt met de cyclus in en rond het broedseizoen) en ten slotte de historie: in de eerste hoofdstukken worden de allereerste meldingen van deze vogel in vroege geschriften besproken, in de laatste de meest recente ontwikkelingen. Heeft de auteur zijn doel – het schetsen van een evenwichtig beeld van de zilvermeeuw – bereikt? Jazeker! En die drie verhaallijnen zijn een gouden vondst: verluchtingen in de vorm van tekeningen of foto's zijn er niet, grafieken en tabellen zijn bewust weggelaten, maar saai wordt het nooit – de tekst wordt op deze wijze in prima leesbare brokken aangeboden.

De dagboeknotities geven je het gevoel méé te lopen met de onderzoekers - je vóelt de duindoorns door je broek heen prikken, en - vergeef me - je rúikt het zweet. (Uw recensent heeft zelf jarenlang, ook op hete dagen, meeuwennesten geteld – dat mocht geen onderzoek heten, maar het was wel sjouwen met markeerstkjes, duin op, duin af). De frequent opduikende anekdotes zijn geregeld hilarisch. Dan gaat het bijvoorbeeld over een door een zilvermeeuw uitgebraakte Ericsson-telefoon: 'Vleesresten op de

Kees Camphuysen
atlas contact
**De
zilvermeeuw**

te

behuizing lieten zien dat de telefoon slechts een onderdeel van een maaltijd was geweest. De geheugenkaart was nog intact, maar onze naspeuringen leverden geen informatie over de eigenaar, behalve het vermoeden dat het om een Amsterdamse studente met de voornaam Merel leek te gaan.' Over een ander exemplaar: '... blijkt hij een geweldige hoop brood en pasta uitgebraakt te hebben. Penne carbonara zo te zien, want de saus is wit met spekblokjes.'

De beschrijving van het wetenschappelijk onderzoek zelf is grondig, diepgaand en toch verfrissend. Er is geen wiskunde en vrijwel geen statistiek te vinden, desondanks wordt het de lezer nergens te gemakkelijk gemaakt en krijg je nooit de indruk in een dertien-in-een-dozijn populair-wetenschappelijk werkje te zijn beland. Veel aandacht is besteed aan voedselkeuze tijdens het broedseizoen, overlevingskans, en wat al niet. Een van de vele interessante bevindingen bij de Texelse kolonie is dat van de eieren die na de legpiek worden gelegd, de kuikens een veel lagere overlevingskans hebben dan hun eerder uitgekomen soortgenoten en dat die blijkbaar slechte start later nog steeds doorwerkt: van de jonge vogels die vliegvlug zijn geworden, is de kans dat ze de leeftijd van geslachtsrijpheid bereiken veel lager als ze als kuiken uit die late eieren zijn gekropen. Allengs wordt duidelijk hoeveel werk (ook lichamelijk) er in zo'n onderzoek gaat zitten, hoeveel uithoudingsvermogen ook, zelfs al heeft men nu de beschikking over moderne apparatuur als GPS-loggers en continu draaiende camera's. Dit staat tegenover de veel beperktere middelen waarmee vroegere onderzoekers als Niko Tinbergen en Arie Spaans hun gegevens moesten verzamelen. De auteur is overigens niet karig met zijn lof en bewondering voor zijn voorgangers en ook de vele vrijwilligers, staatsbosbeheermedewerkers en natuurlijk vooral de studenten die in het kader van hun master of PhD enthousiast en kundig meewerkten aan zijn onderzoek worden niet vergeten. Dit deel van de tekst is ook doorspekt met vele relevante vermeldingen van ander nationaal en internationaal onderzoek aan de zilvermeeuw, met verwijzingen naar de noten en literatuur achterin, waarover later meer.

Ruime aandacht wordt gegeven aan de grote afhankelijkheid van de zilvermeeuw van voedsel dat door de mens – opzettelijk, en veel vaker onopzettelijk – wordt verstrekt. Voorts komen de verschillen in leefwijze tussen de zilvers en de kleine mantelmeeuwen, die beide deze kolonie bevolken, aan bod, waarbij de auteur geregeld refereert aan zijn dissertatie in het kader van zijn eigen PhD-onderzoek: 'A historical ecology of two closely related gull species (Laridae) - multiple adaptations to a man-made environment' (Rijksuniversiteit Groningen, 2013).

In het historische gedeelte, waarin zoals eerder genoemd vooral de onderlinge verhouding tussen mens en zilvermeeuw naar voren komt, wordt pijnlijk duidelijk hoe onverschillig onze voorouders ten opzichte van hun natuurlijke omgeving stonden (hele kolonies werden, zo krijgt men de indruk, puur voor het 'plezier' aan flarden geschoten). De nadruk ligt echter op de totale onwetendheid die de mens ten opzichte van deze meeuw etaleert en hoe deze onwetendheid tot op de dag van vandaag voortduurt. De auteur steekt zijn mening over de aangevoerde gronden waarop beleidsmakers en politici deze meeuwen 'noodzakelijk' en vooral integraal menen te moeten bestrijden, en ook over de futiele manieren waarop men deze bestrijding vormgeeft, niet onder stoelen of banken.

De noten achterin het boek, met de vele literatuurverwijzingen, zijn een genot om te lezen, een ware goudmijn! Er is ook een flink aantal verwijzingen naar websites opgenomen. Gezien de beperkte houdbaarheid van die dingen was uw recensent benieuwd naar de overlevingskans van die laatste. Ik heb de eerste tien verwijzingen gecheckt – en warempel, er zijn er enkele maanden na het verschijnen van dit werk nog acht van in leven, dat is 80%. Hiermee doen ze het toch aanmerkelijk beter dan Kees' zilvermeeuwenkuikens.

Is er nu helemaal nergens iets op aan te merken? Wel, een vraag, die zich tijdens het lezen aan mij opdrong, wordt niet gesteld. De auteur maakt geregeld melding van verstoring van foeragerende meeuwen op het eiland door honden en mensen. Hoe werkt dit bijvoorbeeld door in de hoeveelheid voedsel

die aangedragen wordt voor de kuikens? Een moeilijk te beantwoorden vraag. Maar nog steeds zie je projecten voor uitbreiding van bestaande vakantieparken, en het vroeger genomen onzalige besluit van een maximum van liefst 45.000 overnachtingsplekken voor het eiland heeft zich vooral vertaald in nieuwe bungalows. Hierdoor is er op Texel, afgezien van de dorpen met de woningen van de Texelaars zelf, inmiddels een door toeristen bewoonde versnipperde stad ontstaan met een inwonersaantal dat dat van Den Helder benadert Niet alleen een kwestie van de kip met het gouden ei – al die toeristen met hun honden vormen hoogstwaarschijnlijk een belemmering voor de benodigde rust waarin de vogels kunnen foerageren, waaronder ook de zilvermeeuwen, juist in de broedtijd. Waren het toch ook niet de weidsheid en de rust van het landschap, met daarin al die vogels, die veel bijdroegen aan de vermaardheid van het Gouden Boltje?

Genoeg somberheid. Ik duik gauw weer in het werk zelf en eindig met die lijst van bijzondere persoonlijkheden waarmee het boek wordt afgesloten. Opnieuw veel wetenswaardigs. En iets heel bijzonders. De lijst bevat de namen en korte beschrijvingen van vele onderzoekers in heden en verleden, medewerkers en wie al niet, maar ja, dat zijn slechts mensen. De hoofdpersonen, de zilvermeeuwen zelf, staan er óók in! Ze worden aangeduid met hun eigen, unieke code – de auteur beschrijft van elk exemplaar dat in de tekst genoemd wordt de kenmerken die ook van iedere meeuw een bijzondere persoonlijkheid maakt.

Wilt u nu dus weten wie M.ANK en F.AAM zijn? Schaf dan dit schitterende boek aan.

Frank van der Meer, Coevordenstraat 218, 2541 SP Den Haag (halictus@online.nl)

[verschenen 12 juli 2018]

jonge zilvermeeuwen, 13 juni 2013, IJmuiden. Foto: Shirley O'Brien